

Išankstinio tyrimo

GYVENTOJŲ PERSPĖJIMO SISTEMOS MODERNIZAVIMAS, KOLEKTYVINĖS APSAUGOS STATINIŲ IR PRIEDANGŲ PLĖTRA

2025 m. birželio 6 d.

Nr. ITE-1

SANTRAUKA

Audito objekto svarba

Saugumo situacija regione ir pasaulyje, vis dažnėjantys pavojingi gamtiniai reiškiniai reikalauja veiksmingų sprendimų, kad būtų pasirengta kritiniu momentu laiku perspėti gyventojus apie pavojus ir apsaugoti juos nuo galimų gamtinių katastrofų, technologinių avarijų sukeltų pasekmių ir galimų karinių konfliktų grėsmių.

Vienas svarbiausių gyventojų apsaugos aspektų – laiku juos perspėti apie pavojų. Lietuvoje perspėjimo sirenos pasiekia apie 67 proc. šalies gyventojų, pranešimus į mobiliuosius telefonus gauna 90 proc. šalies gyventojų¹. 2022 m. gruodžio 8 d. priimtas naujos redakcijos Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymas, kuriuo pakeistos nuostatos, susijusios su apsaugos statinių poreikio nustatymu, žymėjimu ir jų parengties organizavimu. Įgyvendinant šio įstatymo nuostatas, vykdoma kolektyvinės apsaugos statinių plėtra, kuriamas naujai įstatymu numatytų priedangų tinklas. Kolektyvinės apsaugos statiniai naudojami laikinam evakuotų gyventojų apgyvendinimui. Priedangos skirtos trumpalaikiai gyventojų apsaugai oro pavojaus atveju, nuo netiesioginio apšaudymo ir (ar) kitų kinetinių grėsmių karinės agresijos metu. 2024 m. pabaigoje² šalyje buvo 6 344 priedangos, kurios galėjo apsaugoti 53 proc. šalies gyventojų, ir 2 412 kolektyvinės apsaugos statinių, kuriuose laikinai vietos užtektų apie 37 proc. gyventojų. Svarbu, kad gyventojai būtų laiku perspėti apie grėsmes, turi būti

¹ Vidaus reikalų ministerijos ir Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos iniciatyva 2024-09-13-11-27 atlikta visuomenės nuomonės apklausa „Gyventojų nuomonė apie viešąjį saugumą, teisės saugos institucijų vertinimą ir pasiruošimą stichinėms nelaimėms“, prieiga per internetą: <https://vrm.lrv.lt/public/canonical/1743593877/9180/Gyventoj%C5%B3%20apklausa%20apie%20saugumo%20situacij%C4%85%20%C5%A1alyje%202024.pdf> (žiūrėta 2025-05-12).

² Kolektyvinės apsaugos statiniai – 2024-12-16, priedangos – 2024-12-06 duomenimis.

užtikrintas tinkamas pasirengimas paruošti kolektyvinės apsaugos statinius ir priedangas gyventojams apsaugoti.

Audito išankstinio tyrimo tikslas ir apimtis

Išankstinio tyrimo tikslas³ – surinkti ir įvertinti informaciją apie gyventojų perspėjimo sistemos veikimo užtikrinimą, kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų poreikio nustatymą, parinkimą, žymėjimą, parengties organizavimą ir naudojimo užtikrinimą, vykstančius ar planuojamus pokyčius ir nustatyti su tuo susijusias problemas.

Išankstinio tyrimo metu siekėme įvertinti informaciją apie:

- ✓ gyventojų perspėjimo sistemos, kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų plėtros strateginius dokumentus, teisinį reglamentavimą, valdymo sistemos dalyvius, finansavimą iš valstybės biudžeto ir kitų šaltinių;
- ✓ gyventojų perspėjimo sistemą, jos priemones, numatomą atnaujinimą ir modernizavimą;
- ✓ kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų poreikio nustatymą, parinkimą, žymėjimą, parengties organizavimą, naudojimo užtikrinimą ir numatomą plėtrą.

Audituojamieji subjektai:

- ✓ Vidaus reikalų ministerija, kuri formuoja valstybės politiką krizių valdymo ir civilinės saugos srityje;
- ✓ Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, kuris koordinuoja civilinės saugos įgyvendinimą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje ir teikia metodinę pagalbą civilinės saugos srityje.

Informaciją rinkome iš Nacionalinio krizių valdymo centro⁴, Aplinkos ministerijos, Valstybės duomenų agentūros, VšĮ Vidaus reikalų ministerijos projektų valdymo agentūros, Aplinkos ministerijos aplinkos projektų valdymo agentūros, auditorių pasirinktų vertinti 8⁵ (iš 60) savivaldybių ir 34⁶ kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų valdytojų, VĮ Turto banko, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos.

Dėkojame už bendradarbiavimą audituojamiems ir informaciją teikusiems subjektams.

Audituojamas laikotarpis – 2022–2024 m. Siekdami įvertinti tendencijas ir pokyčius, naudojome ankstesnių laikotarpių ir 2025 m. duomenis.

³ Išankstinis tyrimas yra veiklos audito proceso etapas, kurio metu renkama ir vertinama informacija apie nagrinėjamą veiklos sritį, siekiant nustatyti joje esančias problemas. Remiantis išankstinio tyrimo rezultatais, atliekamas pagrindinis tyrimas. Tačiau, esant tam tikroms aplinkybėms, siekiant racionaliai naudoti audito išteklius, pagrindinis tyrimas gali būti neatliekamas ir auditas baigiamas išankstiniu tyrimu: pavyzdžiui, audituojamas subjektas ėmėsi veiksmų problemoms spręsti, audituojamoje srityje įvyko pokyčių, dėl kurių tolesnis audito atlikimas gali nesukurti reikiamo poveikio, ir kt. Išankstinio tyrimo ataskaitoje nurodomos nustatytos problemos, neteikiant audituojamam subjektui rekomendacijų.

⁴ Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymo 9 str. 1 p. nurodyta, kad Vyriausybės įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijoje įsteigtas Nacionalinis krizių valdymo centras.

⁵ Akmenės r., Druskininkų, Jonavos r., Kauno m., Kaišiadorių r., Panevėžio m., Vilniaus m., Vilniaus r.

⁶ Iš viso pasirinkome apklausti 20 kolektyvinės apsaugos statinių (KAS) (iš viso valdančių 38 KAS) ir 14 priedangų valdytojų (iš viso valdančių 489 priedangas), iš kurių iki 2025-04-01 atsakė 16 KAS (iš viso valdančių 26 KAS) ir 11 priedangų valdytojų (iš viso valdančių 476 priedangas).

Išankstinis tyrimas atliktas pagal tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Išankstinio tyrimo metu taikyti informacijos ir duomenų rinkimo bei vertinimo metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Taikyti informacijos ir duomenų rinkimo bei vertinimo metodai“ (33 psl.).

Pagrindiniai išankstinio tyrimo rezultatai

Laiku perspėti gyventojus apie pavojus ir užtikrinti jų apsaugą ekstremaliųjų situacijų ar karo atveju nepakankamai pasirengta. Reikia tobulinti gyventojų perspėjimo sistemą, užtikrinančią visų perspėjimo priemonių aktyvumą vienu metu; sudaryti prielaidas savivaldybėms tinkamai parinkti kolektyvinės apsaugos statinius ir priedangas, taip pat užtikrinti, kad prireikus statiniai ir priedangos būtų tinkamai paruošti naudoti.

1. Tobulintina gyventojų perspėjimo sistema

- ✓ Savivaldybėse 2024 m. pabaigoje iš viso buvo įrengtos 1 144 gyventojų perspėjimo sirenos. Nustatėme, kad 22 proc. (248 iš 1 144) sirenų įjungtos į vieną Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento centralizuoto valdymo pultą, kuriuo galima vienu metu aktyvuoti sujungtas sirenas, ir 78 proc. (896 iš 1 144) – neįjungtos į centralizuotai valdomą sistemą. Sirenas, neįjungtas į centralizuotai valdomą sistemą, savivaldybės valdo nuotoliniu būdu, naudojamos įvairius technologinius sprendimus (pvz., mobiliojo ar radijo ryšio sistemas), arba savivaldybių atstovai sirenas įjungia rankiniu būdu. Todėl yra rizika, kad, esant poreikiui, visos sirenos gali būti neaktyvuotos vienu metu ir gyventojai nebus nedelsiant perspėti apie gresiančią arba susidariusią ekstremaliąją situaciją (1.1 poskyris, 12 psl.).
- ✓ Tam, kad gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai gyventojai būtų perspėjami ir informuojami trumpaisiais pranešimais į mobiliuosius telefonus, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas 2012 m. įsigijo ir įdiegė Gyventojų perspėjimo ir informavimo informacinę sistemą. Siekiant užtikrinti jos kibernetinį saugumą ir patikimą veikimą, 2022 m. priimtas sprendimas sistemą atnaujinti ir modernizuoti, tam tikslui 2023–2025 m. skirta 2,9 mln. Eur. Tačiau departamentas daugiau kaip 2 metus nesiėmė veiksmų (pvz., neparengė sistemos atnaujinimo ir modernizavimo veiksmų plano, neorganizavo viešųjų pirkimų ir kita) ir didžiąją dalį (95 proc. arba 1,8 mln. Eur) tam tikslui 2023–2024 m. iš valstybės biudžeto skirtų pinigų Vidaus reikalų ministerijos pritarimu perskirstė ir panaudojo kitiems departamento poreikiams (pvz., darbuotojų socialinio draudimo įmokoms dengti, išėtinėms išmokoms ir kita) (1.2 poskyris, 14 psl.).

2. Būtina užtikrinti tinkamą gyventojų apsaugą ekstremaliųjų situacijų ar karo metu

- ✓ Ekstremaliųjų situacijų ar karo metu gyventojų apsaugai užtikrinti numatomos priedangos ir kolektyvinės apsaugos statiniai. Jų poreikį kasmet pagal Vyriausybės numatytą tvarką⁷ nustato savivaldybės meras, atsižvelgdamas į savivaldybės gyventojų skaičių. Savivaldybėse (60) iš viso buvo parinkta⁸ 2 412 kolektyvinės apsaugos statinių ir 6 344 priedangos. Nustatėme, kad 45 proc. (27 iš 60) savivaldybių parinko

⁷ Vyriausybės 2022-12-29 nutarimu Nr. 1317 patvirtintas Slėptuvių, kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų poreikio nustatymo, parinkimo, žymėjimo, jų parengties organizavimo ir naudojimo tvarkos aprašas, 12 ir 20 p.

⁸ KAS – 2024-12-16, priedangos – 2024-12-06 duomenimis.

nepakankamai kolektyvinės apsaugos statinių ir 55 proc. (33 iš 60) – priedangų, todėl pagal nustatytą poreikį kolektyvinės apsaugos statiniuose trūktų vietų 0,2 mln. gyventojų, o priedangose – 0,4 mln. gyventojų (2.1 poskyris, 17 psl.).

- ✓ Savivaldybės kolektyvinės apsaugos statinius ir priedangas turi parinkti atsižvelgdamos į šiuos kriterijus: ūkio subjektų pateiktą informaciją apie jų valdomus savivaldybėje esančius statinius, patalpas ir kitus objektus, kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų įrengimo reikalavimus, jų išdėstymo vietą ir kita. Pagal šiuos kriterijus parinkti statiniai, patalpos ir kiti objektai įtraukiami į parinktų kolektyvinės apsaugos statinių arba priedangų ir jų poreikio sąrašus, kuriuos tvirtina savivaldybės meras. Nė viena (iš 4⁹) auditorių pasirinktų vertinti savivaldybių nepateikė pagrindžiančių dokumentų apie atliktą statinių, kurie gali būti parenkami kolektyviniais apsaugos statiniais ir (ar) priedangoms įrengti, parinkimą (pvz., kokius konkrečiai reikalavimus atitiko parinktas statinys ir kita). Nepateikus įrodymų negalėjome įsitikinti, kad į savivaldybių sudarytus sąrašus buvo įtraukti objektai, tinkami kolektyviniams apsaugos statiniams ir (ar) priedangoms įrengti (2.2 poskyris, 22 psl.).
- ✓ Nereglamentuota, kokius privalomus techninius reikalavimus konstrukcijoms ir inžinerinėms sistemoms turi atitikti kolektyvinės apsaugos statiniai ir priedangos (pvz., kokias sprogimo bangos sukeltas vibracines ar dinamines apkrovas turėtų atlaikyti priedangos konstrukcijos), kurie parenkami esamuose statiniuose, taip pat nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos būtų galima įvertinti šių statinių išdėstymo tinkamumą savivaldybių teritorijose (2.2 poskyris, 22 psl. ir 24 psl.).
- ✓ Kai parinkti objektai yra nereikalingi kolektyvinės apsaugos statinių ir (ar) priedangų funkcijoms atlikti, jie naudojami pagal pagrindinę paskirtį, tačiau prireikus valdytojai turi paruošti naudoti kolektyvinės apsaugos statinius ir (ar) priedangas gyventojų apsaugai ne vėliau kaip per 12 valandų nuo informacijos gavimo apie savivaldybės mero ar ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo pavedimą. Nustatėme, kad:
 - pasitaikė atvejų, kai statinių valdytojai nežinojo, kad jų statiniai buvo parinkti kaip kolektyvinės apsaugos statiniai arba jie buvo parinkti patalpose, sunkiai pritaikomose gyventojų laikinam apgyvendinimui (pvz., daugiabučių rūsiuose, požeminėse automobilių aikštelėse ir kita), taip pat specifinės paskirties objektuose, kuriuose sudėtinga užtikrinti saugias ir būtinas gyvenimo sąlygas (pvz., elektrinėje ir kita). Tai rodo, kad prireikus kolektyvinės apsaugos statiniai gali būti neparuošti arba jų valdytojams gali būti sudėtinga juos tinkamai paruošti laikinam gyventojų apgyvendinimui ekstremaliųjų situacijų ar karo metu pagal Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento keliamus reikalavimus (pvz., įrengti gyvenamąsias, sanitarines, maitinimo patalpas ir kita). Statinių valdytojai, neturėdami informacijos, negali iš anksto suplanuoti, kokių priemonių ir veiksmų reikės šiuos statinius pritaikant kolektyvinei gyventojų apsaugai (2.3 poskyris, 25 psl.);
 - nė viena (iš 8¹⁰) auditorių pasirinkta vertinti savivaldybė ekstremaliųjų situacijų valdymo planuose nebuvo tinkamai suplanavusi konkrečių priemonių ir veiksmų, reikalingų prireikus priimti gyventojus kolektyvinės apsaugos statiniuose (pvz., kiek iš viso reikėtų sudedamųjų lovų, kito inventoriaus ar materialinių priemonių, kokių reikės darbuotojų ir kita) (2.3 poskyris, 26 psl.);

⁹ Jonavos r., Panevėžio m., Vilniaus m., Vilniaus r.

¹⁰ Akmenės r., Druskininkų, Jonavos r., Kauno m., Kaišiadorių r., Panevėžio m., Vilniaus m., Vilniaus r.

- didžioji dalis (10 iš 11) apklaustų priedangų valdytojų nebuvo pakankamai pasirengę paruošti priedangas naudojimui, nes jie nežinojo, kokius konkrečius veiksmus, gavę minėtą pavedimą, turėtų atlikti, kad priedanga būtų tinkamai paruošta naudoti (2.3 poskyris, 27 psl.).
- ✓ Kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų valdytojai ne rečiau kaip kartą per metus privalo atlikti jų patikrinimus (įvertinti fizinę būklę, atitiktį aplinkos ministro nustatytiems kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų įrengimo reikalavimams ir kita), tačiau valdytojų apklausos rezultatai parodė, kad didžioji dalis (92,6 proc.) atsakiusių valdytojų neatliko patikrinimų arba atliko kasmetinę statinių, kuriuose parinkti kolektyvinės apsaugos statiniai ir (ar) priedangos, techninę priežiūrą, kuri neapima nustatytų specifinių reikalavimų kolektyvinės apsaugos statiniams ir priedangoms (pvz., atitiktis aplinkos ministro nustatytiems jų įrengimo reikalavimams ir kita) (2.3 poskyris, 28 psl.).
- ✓ Savivaldybės meras kartu su savivaldybės parengties pareigūnu ne rečiau kaip kartą per metus turi organizuoti civilinės saugos mokymus už kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų parengtį bei naudojimą atsakingiems asmenims, tačiau 3¹¹ (iš 4) auditorių pasirinktų vertinti savivaldybių neorganizavo mokymų už kolektyvinės apsaugos statinių parengtį ir naudojimą atsakingiems asmenims, o visos (4¹²) – už priedangų parengtį ir naudojimą atsakingiems asmenims (2.3 poskyris, 30 psl.).

Priežastys, dėl kurių auditas baigiamas išankstiniu tyrimu

2024 metais Seimas patvirtino Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programą, kurioje nustatė¹³ civilinės saugos stiprinimo ir plėtros prioritetus, tarp kurių – priedangų infrastruktūros plėtra, perspėjimo sistemos tobulinimas ir gyventojų informavimo stiprinimas. Įgyvendinant šiuos prioritetus:

- ✓ Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas 2024 m. pabaigoje pradėjo vykdyti iš ES fondų finansuojamą¹⁴ projektą¹⁵, kurio tikslas – iki 2029 m. išplėsti centralizuotą sirenų tinklą, prie departamento valdomo pulto prijungiant ne mažiau kaip 600 esamų ir 275 naujai įsigytas sirenas. Taip pat 2025 m. parengtas daugiakanalės perspėjimo platformos, apimančios visas pagrindines perspėjimo priemonės (įskaitant sirenas ir Gyventojų perspėjimo ir informavimo informacinę sistemą), įdiegimo planas, pagal kurį platformą planuojama įdiegti iki 2028 m. I ketvirčio pabaigos;
- ✓ VŠĮ Vidaus reikalų ministerijos projektų valdymo agentūra 2024 m. paskelbė kvietimą¹⁶ (24 iš 60) vidurio ir šiaurės Lietuvos savivaldybėms teikti projektų įgyvendinimo planus įsigyti evakuojamų gyventojų laikinam apgyvendinimui reikiamų priemonių (pvz., sulankstomų lovų, miegmaišių, talpyklų geriamajam vandeniui sukaupti, pirmosios pagalbos rinkinių, elektros generatorių ir kita). Agentūrai įvertinus savivaldybių pateiktus planus, 4,5 mln. Eur Valstybės gynybos fondo pinigų 2025 m. planuojama

¹¹ Panevėžio m., Jonavos r., Vilniaus r.

¹² Jonavos r., Panevėžio m., Vilniaus m., Vilniaus r.

¹³ Seimo 2024-07-18 nutarimu Nr. XIV-2946 patvirtinta Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programa, 14 p.

¹⁴ 2024–2029 m. numatytas 12,7 mln. Eur finansavimas.

¹⁵ Projektas Nr. 11-007-P-0001 „Gyventojų perspėjimo ir informavimo infrastruktūros plėtra Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione“.

¹⁶ Prieiga per internetą: <https://pva.lrv.lt/lt/civilines-saugos-stiprinimo-ir-pletros-programa/kvietimas-teikti-paraiskas-vm-002-k/> (žiūrėta 2025-01-28).

skirti 20 savivaldybių. Pagal vėlesnių metų kvietimus planuojama skirti dar 23,0 mln. Eur;

- ✓ iki 2030 m. už 77,0 mln. Eur numatoma įrengti ir modernizuoti ne mažiau kaip 1,9 tūkst. priedangų visoje šalyje. VŠĮ Vidaus reikalų ministerijos projektų valdymo agentūra 2024 m. pabaigoje paskelbė 12 mln. Eur¹⁷ kvietimą¹⁸ savivaldybėms teikti projektų dėl priedangų įrengimo įgyvendinimo planus. Agentūrai įvertinus savivaldybių pateiktus planus, visas suplanuotas finansavimas skirtas 51 savivaldybei 346 priedangoms įrengti.

Vidaus reikalų ministerija 2025-03-03 patvirtino Krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimo tvarkos aprašą, kuriame nustatė reikalavimus, kad, rengiant savivaldybių ekstremaliųjų situacijų valdymo planus, turi būti aprašomi veiksmai ir priemonės, kurių turės imtis priedangų valdytojai, gavę pavedimą paruošti priedangas naudojimui¹⁹.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas 2024-03-04 patvirtino Asmenų, organizuojančių ir vykdančių gyventojų apsaugą, civilinės saugos mokymo programą²⁰, kurios paskirtis – suteikti valstybės tarnautojams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, atsakingiems už savivaldybės gyventojų evakavimą, kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų valdytojams arba jų įgaliotiems asmenims žinių, būtinų organizuojant ir vykdant gyventojų evakavimą ir kolektyvinę apsaugą. 2025 m. suplanuoti²¹ mokymai kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų valdytojams.

Įvertinę 2024–2025 m. įvykusius pokyčius ir Vidaus reikalų ministerijos bei Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento suplanuotas ir įgyvendinamas veiklas, matome, kad suplanuotos veiklos yra nukreiptos į išankstinio tyrimo metu identifikuotų problemų sprendimą. Kadangi jo metu nustatyti dalykai ir pateiktos įžvalgos gali padėti subjektams operatyviau ir tinkamiau įgyvendinti suplanuotus pokyčius (vykdant suplanuotas gyventojų perspėjimo sistemos tobulinimo, kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų plėtros priemones, priimant sprendimus dėl kolektyvinės apsaugos statinių ir priedangų parinkimo bei parengties proceso tobulinimo), nusprendėme auditą baigti išankstiniu tyrimu. Tolesnėje veikloje stebėsime suplanuotų priemonių įgyvendinimą ir pasiektus pokyčius.

¹⁷ Vidaus reikalų ministro 2023-03-14 įsakymu Nr. V-127 patvirtintas Civilinės saugos stiprinimo ir plėtros programos pažangos priemonės Nr. 07-012-10-04-01/07-013-10-04-01/01-001-10-04-01 „Stiprinti pasirengimą valdyti krizes ir ekstremaliąsias situacijas ir šalinti jų padarinius“ aprašas, 2 priedas „Pirmasis projektų finansavimo sąlygų aprašas“.

¹⁸ Prieiga per internetą: <https://pva.lrv.lt/lt/civilines-saugos-stiprinimo-ir-pletros-programa/kvietimas-teikti-paraiskas-vrm-001-k/> (žiūrėta 2025-01-28).

¹⁹ Vidaus reikalų ministro 2025-03-03 įsakymu Nr. 1V-151 patvirtintas Krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimo tvarkos aprašas, 1 priedo Planų pildymo instrukcija poskyris 4.2. Gyventojų apsauga priedangose ir kolektyvinės apsaugos statiniuose.

²⁰ Patvirtinta 2024-03-04 įsakymu Nr. 1-141/2024(1.4E) „Dėl Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamente prie Vidaus reikalų ministerijos vykdomų civilinės saugos mokymo programų patvirtinimo“.

²¹ Ugniagesių gelbėtojų mokyklos 2025 m. Mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo civilinės saugos renginių grafikas.